

ERZİNCANLI FÂİK OSMAN'IN ERMENİ MEZALİMİNİ
ANLATAN BİR ŞİİRİ VE İNCELENMESİ*

Ramazan SARIÇİÇEK**

Kadri ACAR***

ÖZET

Şairler toplumların hafızalarıdır. Milletlerin din, fazilet ve millî kahramanlık destanları onların kalemîyle ölümsüzdür. Ama bu manzumelerde konu her zaman zafer ve sevinç olmaz. Bazen hüziün ve keder de destan konusu olabilir. Bu destanlarda tabiat olayları yanında büyük savaşlar, göçler, istilalar gibi halk hayat ve hafızasını nesillerce meğgul edecek hadiseler de yer alır. Özellikle tarihle ilgili olanlardan bazıları şairin bizzat şahit oldukları olaylardır. Bu tür manzumeler tarihte yaşanan ancak tarih kitaplarının gözünden kaçan birçok ayrıntıyı da içlerinde barındırırlar. Bu yönüyle tarihî gerçeklerin anlaşılmasına yardımcı olurken tarihçilere de yardım ederler. İşte Erzincanlı Fâik Osman'ın şiirleri arasında yer alan ve 1917-1918 yıllarında Rus işgali ve sonrasında Ermenilerin Müslümanlara yaptığı katliamı anlatan şiirleri de bunlardandır. Biz bu çalışmamızda adı geçen şairin bir şiirinde yer alan Ermeni mezalimini ele almaya çalıştık. Bunun için önce şiirde geçen olayları tespit ettik, ardından da tarihi kaynaklar üzerinden tarihe uygunluğunu araştırdık. Burada tarihî belgelerden elde ettiğimiz bilgilerin şiirde anlatılanları doğruladığını gördük. Sonuç olarak da bu şiirin tarih bilimi için sözlü kaynak niteliği taşıyan bir belge olduğu kanaatine ulaştık.

Anahtar Kelimeler

Tarih, Rus, Ermeni mezalimi, Erzincan, Fâik Osman.

Giriş

Edebiyatın konusu her zaman aşk, macera, korku gibi konular olmaz. Bazen coğrafi seyahatler, tarihî hatıralar, kahramanlıklar ve destanlarla birlikte katliam ve istilalar da edebi metinlerin konusunu teşkil eder. Bu tür

* Makalenin geliş tarihi: 22.01.2018 / Kabul tarihi: 29.03.2018

** Doç. Dr., D.Ü. Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü / ramazansaricicek@gmail.com

*** Dr. Öğr. Üyesi, D.Ü. Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü / yakincag@gmail.com

eserler, konuları ne olursa olsun, objektif eserler değildirler. Kendi hayal dünyalarıyla birlikte bütün duygularını da kuşanarak konularını ele alırlar. Böylece kimi zaman okuyucuyu zevk ve eğlencenin doruklarına çıkarırken kimi zaman da acı ve ıstırapın kıskacında ağlatırlar. Hele anlattıkları bir de tarihi gerçeklerse duygular ve acılar katlanır. Aslında bu mısralar arasında tarihçilerin göremediği yaşanan acıların iniltileri vardır. Tarihi gerçekleri farklı bir penceren yansıtan bu tür edebî metinler tarihin gizli kalmış gerçeklerini ortaya çıkarıp anlaşılır kılan unsurlardır.

Bilim, konuların derinliklerine daha da inilsin diye sınıflara ayrılmıştır. Ancak her zaman bu böyle olmamaktadır. Çoğu zaman bilim dalları arasında olaylara birbirinin penceresinden de bakmak gerekmektedir. Böylece birinin göremediğini diğerrinin gözüyle görmek olanları daha iyi ve doğru anlamamıza yardımcı olur. Ayrıca, tarih yazıcılığında edebî metinlerin de kaynak olarak kullanıldığı bir gerçektir. Zira tarihi olayları bizzat şahitlik ederek yaşayanların yazmış oldukları bazı eserler, her ne kadar olaylara duygusal olarak yaklaşılsalar da olayların merkezinde yer almaları, özellikle olayların ayrıntılarını vermeleri bakımından önem arz etmektedirler. Böylelikle edebî eserlerde yer alan olaylar tarihle de doğrulandığında bazı muğlâk konular açıklığa kavuşma imkânına sahip olurlar. Ayrıca teferruatlı bilgiler konunun daha iyi anlaşılmasına yardımcı olabilmektedir.¹

Sözlü tarih, belli bir döneme ait kişisel tanıklık ya da yaşantıların belleğin derinliklerinden çıkarılıp değerlendirilmesi yoluyla, toplumların tarihlerinin inşasına katkıda bulunan bir araştırma yöntemidir. Çoğu zaman resmi belgelerde yer almayan özgün bilgileri içeren sözlü tarih, yaşadığı dönemin olaylarına tanıklık etmiş kişilerle görüşmek suretiyle, o dönemle

¹ Sözlü tarih hakkında daha fazla bilgi için bakınız: Paul Thompson, *Geçmişin Sesi*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1999; Stephen Caunce, *Sözlü Tarih ve Yerel Tarihçi*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2001; David E. Kyvig, Myron A. Marty, *Yanıbaşımızdaki Tarih*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2000; Kollektif, *Kuşaklar, Deneyimler, Tanıklar, Türkiye’de Sözlü Tarih Çalışmaları Konferansı 26-27 Eylül 2003*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2006; Fevzi Çakmak, “Sözel Tarihçilikte Saptamalar ve Sorunlar: Bursa örneği”, (Editör Mehmet Ö) *Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Tarihçilik ve Tarih Yayıncılığı Sempozyumu (Bildiriler)*, 2011, 545-555; B. Akbaba-B. Kılcan, “Sözlü Tarih Çalışmalarına Yönelik Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları”, *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, / 2012 Cilt: 2, Sayı: 1); Mustafa GÜÇLÜ, *Eğitim Tarihi Araştırmalarında Sözlü Tarih Uygulaması*, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi Kış 2013*, 11(1), 100-113.